

Zorg voor mens en ruimte

Lessen uit het Stadhuis van Leuven

Negin EISAZADEH

KU Leuven, Dep. Architecture, R[x]D

KU LEUVEN

PRESENTATIE VAN DE SPREEKSTERS

Negin Eisazadeh is ingenieur-architect (Universiteit van Teheran) en architectuurhistoricus (Shahid Beheshti Universiteit) en bezit een geavanceerde master in Conservatie van Monumenten en Sites (RLICC, KU Leuven) en een master in Digital Humanities (KU Leuven). Ze rondde haar doctoraatsonderzoek (ULiège en KU Leuven) af in september 2025, waarin ze onderzocht hoe diverse ervaringen van erfgoed kunnen bijdragen aan meer inclusieve benaderingen van de zorg voor gebouwd erfgoed. Ze is momenteel postdoctoraal onderzoeker in de Research[x]Design-groep aan de KU Leuven, als onderdeel van de Leerstoel Suzanne Generet voor gebouwd erfgoed en welzijn. Ze zet haar onderzoek voort over de zorg voor erfgoedplaatsen en mensen doorheen de tijd.

Vanuit haar doctoraatsonderzoek zal Negin de lessen presenteren die zijn getrokken uit de gevalsstudie van het Leuvense Stadhuis. Dit monumentale erfgoedplaats, dat momenteel het voorwerp is van een project voor conservatie en herbestemming, bood de gelegenheid om samen te werken met stadsmedewerkers en het ontwerpteam om deze site inclusiever te maken. Door te werken met mensen met diverse lichamen en geesten, en door de ervaringskennis van mensen met een handicap als gebruikers/experten in te zetten, verwierf het onderzoeksteam inzichten in hun beleving van deze erfgoedplaats, de kwaliteiten ervan en de obstakels die zij ervaren. De presentatie schetst het proces, de methoden en de tools die werden gebruikt om deze inzichten te verzamelen en te communiceren, en vertaalt ervaringen van handicap naar bruikbare kennis voor de praktijk. Door diverse belichaamde, gesitueerde en affectieve ervaringen naar voren te brengen, biedt dit onderzoek een weg naar een conservatiepraktijk die zowel sociaal duurzaam als maatschappelijk betekenisvol is, ten voordele van zowel mensen als erfgoedplaatsen.

Naar meer inclusie in behoud van gebouwd erfgoed:

Handicapervaring inzetten als ervaringsdeskundigheid

Negin Eisazadeh

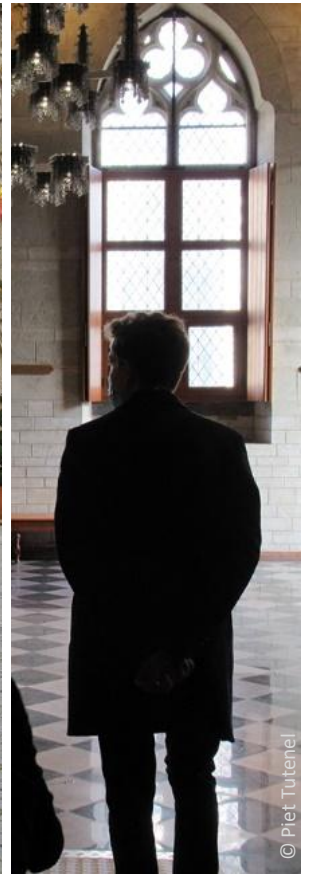
KU Leuven
Faculty of Engineering Science,
Department of Architecture

ULiège
Faculty of Architecture

Promoters:

Prof. Ann Heylighen (KU Leuven)

Prof. Claudine Houbart (ULiège)

Erfgoed & samenleving

over het definiëren van “wat de toegankelijkheidsdoelstellingen zijn en hoe ze de ontwerpbeslissingen moeten beïnvloeden”:

“Het gaat niet alleen om de huidige wettelijke vereisten... of om te voldoen aan de Bouwregelgeving of de toekomstige EU-richtlijnen. **Het heeft te maken met de meer ongrijpbare doelstellingen van waardige, vlotte toegankelijkheid; want de manier waarop we voor mensen zorgen, zegt even veel over onze cultuur als de gebouwen en monumenten die we streven te beschermen.**”

(Foster, 1997: xi)

Care

over het definiëren van 'care' (zorg):

“De activiteiten die zorg constitueren zijn cruciaal voor het menselijk leven... Zorg... **‘omvat alles wat wij doen om ‘onze wereld’ te onderhouden, voort te zetten en te herstellen, zodat we er zo goed mogelijk** in kunnen leven. Die wereld omvat onze lichamen, ons zelf en onze omgeving, die we allemaal proberen te verweven in een complex, levensonderhoudend web’.”

(Fisher & Tronto, 1990, geciteerd in Tronto, 1998)

Inclusief Gebouwd Erfgoed

- **een inclusieve benadering in het ontwerp**

- rekening houdend met de diversiteit van lichamen en geesten
 - in de samenleving en over de levensloop heen (van kindertijd tot volwassenheid)
- een beperking ontstaat door de interactie tussen lichamen/geesten en omgevingen die niet ontworpen zijn met die diversiteit in gedachten
 - **Inclusief ontwerp:** het creëren van omgevingen die “door alle mensen zo volledig mogelijk bruikbaar zijn, zonder dat aanpassing of gespecialiseerd ontwerp nodig is” (Mace, geciteerd in Hamraie, 2016)

→ verder gaan dan naleving van toegankelijkheidsnormen richting een meer inclusieve benadering

Inclusief Gebouwd Erfgoed

- **een inclusieve benadering in het ontwerp**
 - geleefde ervaringen als kennisbron
 - diverse lichamen en geesten als **gebruikers/experten** (Ostroff, 1997)
 - hoe en waarom de gebouwde omgeving tegemoetkomt aan of net geen rekening houdt met diverse gebruikers
- **het identificeren en begrijpen van overeenkomsten en mismatches**

Inclusief Gebouwd Erfgoed

- **een inclusieve benadering in de conservatie van gebouwd erfgoed**
 - het bestuderen van de interactie van **personen met een beperking** met gebouwd erfgoed
 - > **hun relatie met gebouwd erfgoed en de bijbehorende waarden verbeteren**
 - > **de perceptie van gebouwd erfgoed en de relatie ervan met de samenleving in het algemeen versterken**

Inclusief Gebouwd Erfgoed

hoe kan gebouwd erfgoed inclusiever worden gemaakt?

inclusief, d.w.z. bereikbaar, uitnodigend, toegankelijk, begrijpelijk en bruikbaar voor zo veel mogelijk mensen.

Methodologie

- kwalitatieve onderzoeksbenadering
 - case study (gebouwde erfgoedsites)

Historisch Luik

Cité Miroir (Luik)

Leuven Stadhuis

Methodologie

- **qualitative research approach**

- case study (built heritage sites)

- **data collection methods**

- *in situ* go-along interview with user/experts
- photographs (cameras), audio, and videos (go-pro mounted on user/expert), observatory notes

Historic Liège

Cité Miroir (Liège)

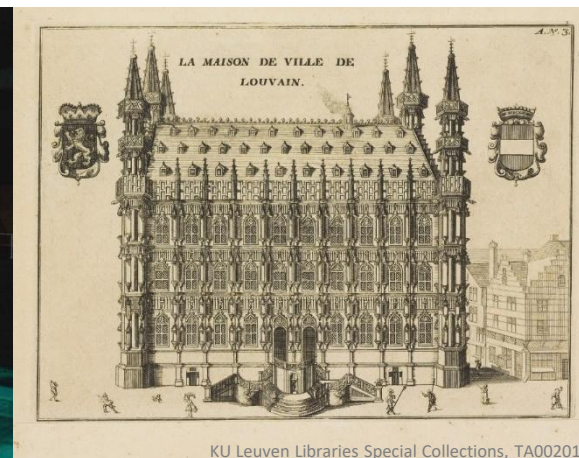
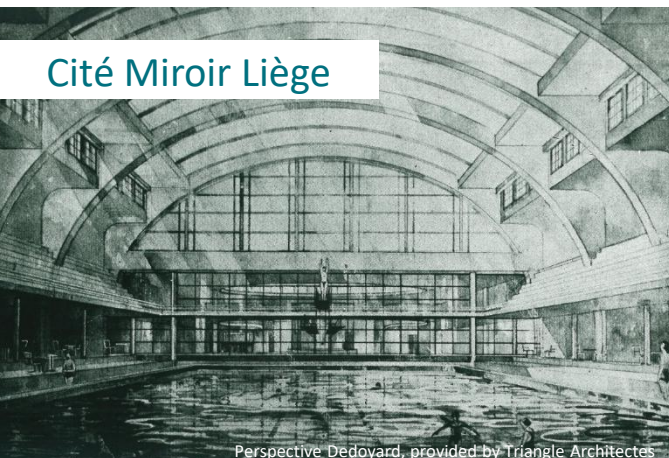

Leuven Town Hall

Methodologie

- kwalitatieve onderzoeksbenadering
 - case study (gebouwde erfgoedsites)
- dataverzamelmingsmethoden
 - *in situ* go-along interview met gebruiker/experten
 - foto's (camera's), audio en video (go-pro gemonteerd op gebruiker/expert), observatienota's
- **(historisch) onderzoek naar verleden, heden en toekomst**

Stadhuis van Leuven

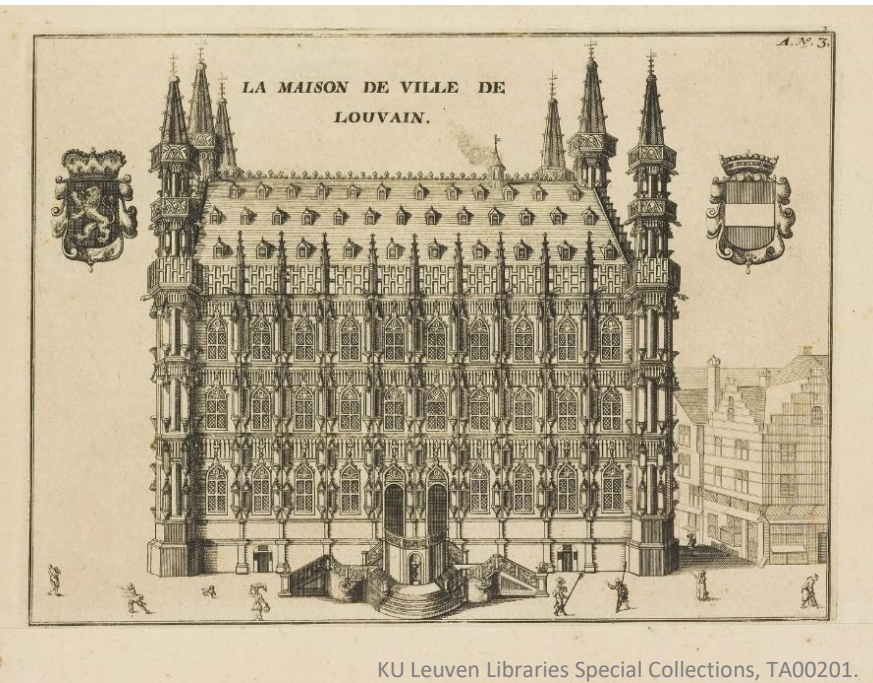
FELT
aNo
ARCHITECTEN

Atelier Arne
Deruyter
Endeavour
88888

Stadhuis van Leuven | methodologie

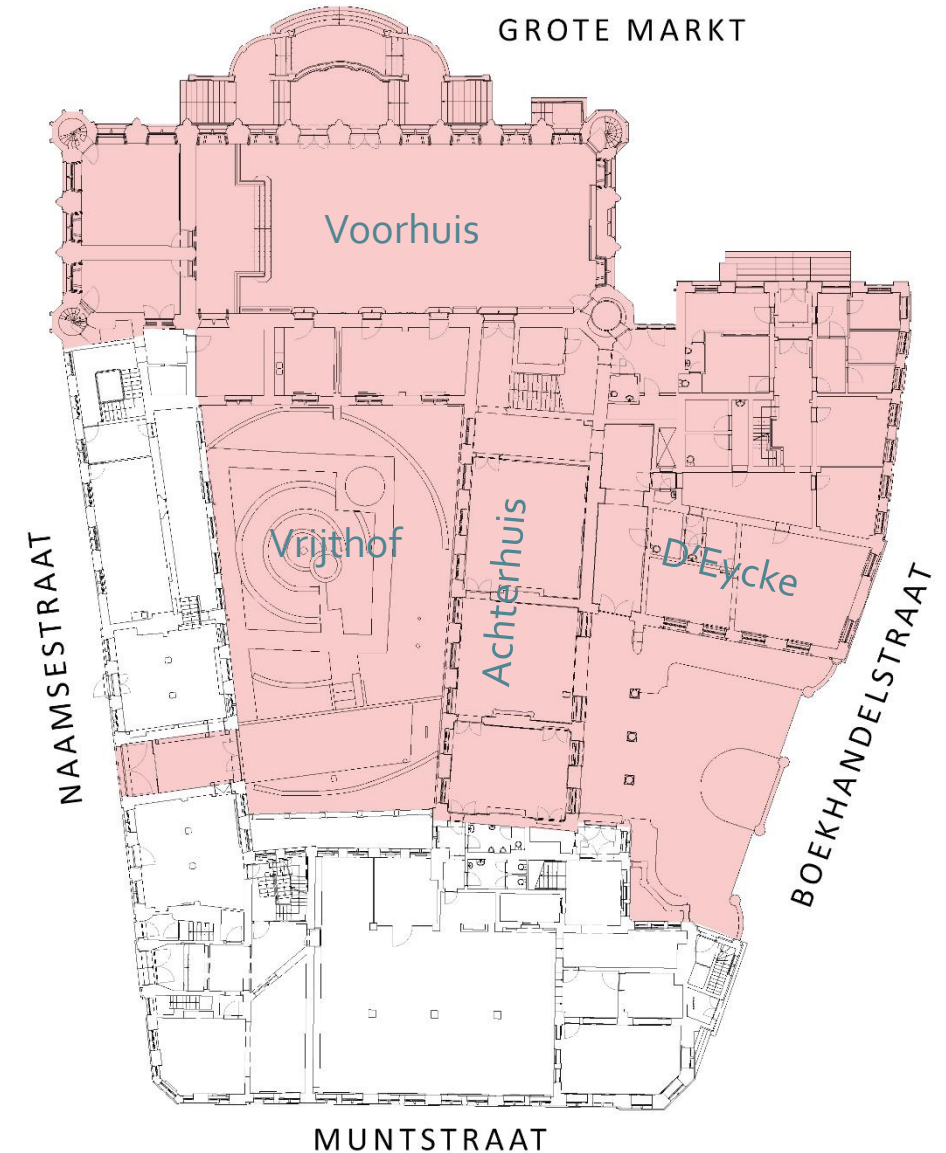
- onderzoek naar verleden, heden en toekomst

Stadhuis van Leuven | methodologie

■ reikwijdte van het bezoek

- gebaseerd op het verleden, heden en de toekomst van de site
- met een bezoeksduur van minder dan 2 uur

Stadhuis van Leuven | methodologie

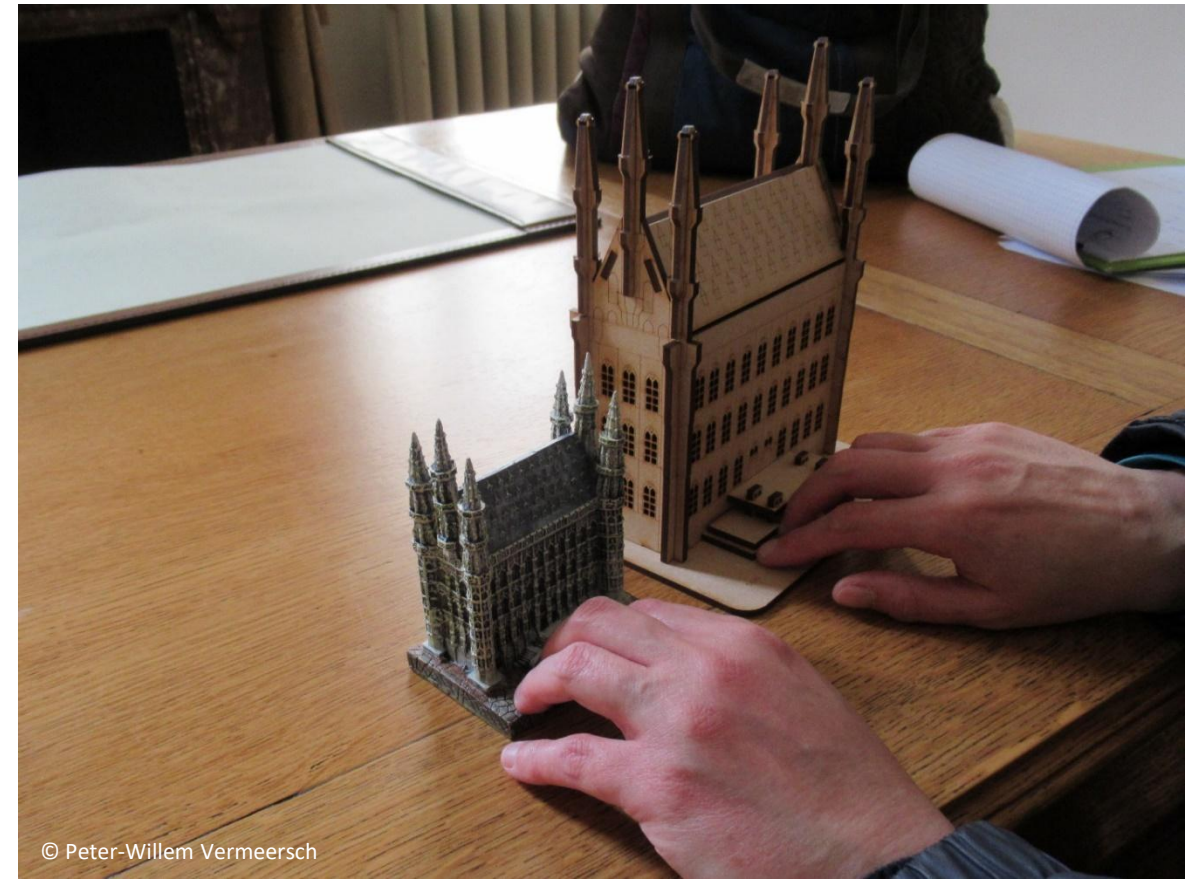
■ in situ go-along interview

gebruiker/experten	
Martin	autistisch (met achtergrond in architectuur)
Sara	met een visuele beperking
Ben	gebruikt een rolstoel en kan met ondersteuning korte afstanden lopen
Kobe	doof aan het rechteroor en heeft ADHD

Stadhuis van Leuven | methodologie

- het aanpassen van de bezoeken aan de specifieke noden en capaciteiten van gebruikers/experten
 - transparante mondmaskers om liplezen mogelijk te maken voor Kobe en tactiele modellen voor Sara

van inzichten naar praktijk

van inzichten naar praktijk

■ het informeren van erfgoedconservering

- het informeren van de praktijk met genuanceerde inzichten in de ervaringen van gebruikers/experten
- geschikte methoden en instrumenten om inzichten te verzamelen en te vertalen naar de praktijk

■ van ervaringen met beperkingen naar toepasbare kennis

- het uitwisselen tussen gebruikers/experten, architecten en stadsvertegenwoordigers faciliteren
- de geïdentificeerde kwaliteiten en obstakels illustreren en situeren

gebruikmakend van het concept van **affordances** en de toegankelijkheidsgradiënt

van inzichten naar praktijk

Affordances

- **Gibson:**

“affordances van de omgeving zijn wat de omgeving het individu biedt, wat zij verschaft of mogelijk maakt, zowel ten goede als ten kwade ... Het impliceert de complementariteit van het individu en de omgeving (2015: 119)

→ mogelijkheden tot handelen die de omgeving aan een individu biedt

→ het overstijgen van de objectief-subjectief dichotomie: “affordance wijst in beide richtingen, naar de omgeving én naar de waarnemer” (2015: 121)

van inzichten naar praktijk

Affordances

- **Chemero:**

affordances als “relaties tussen de vermogens van *dieren* en de kenmerken van de *omgeving*” (2003: 181, nadruk toegevoegd)

→ als relaties zijn “affordances zowel reëel als waarneembaar”

→ geen eigenschappen van noch de omgeving, noch het individu

van inzichten naar praktijk

Affordances (in de bebouwde omgeving)

- **Rietveld & Kiverstein:**

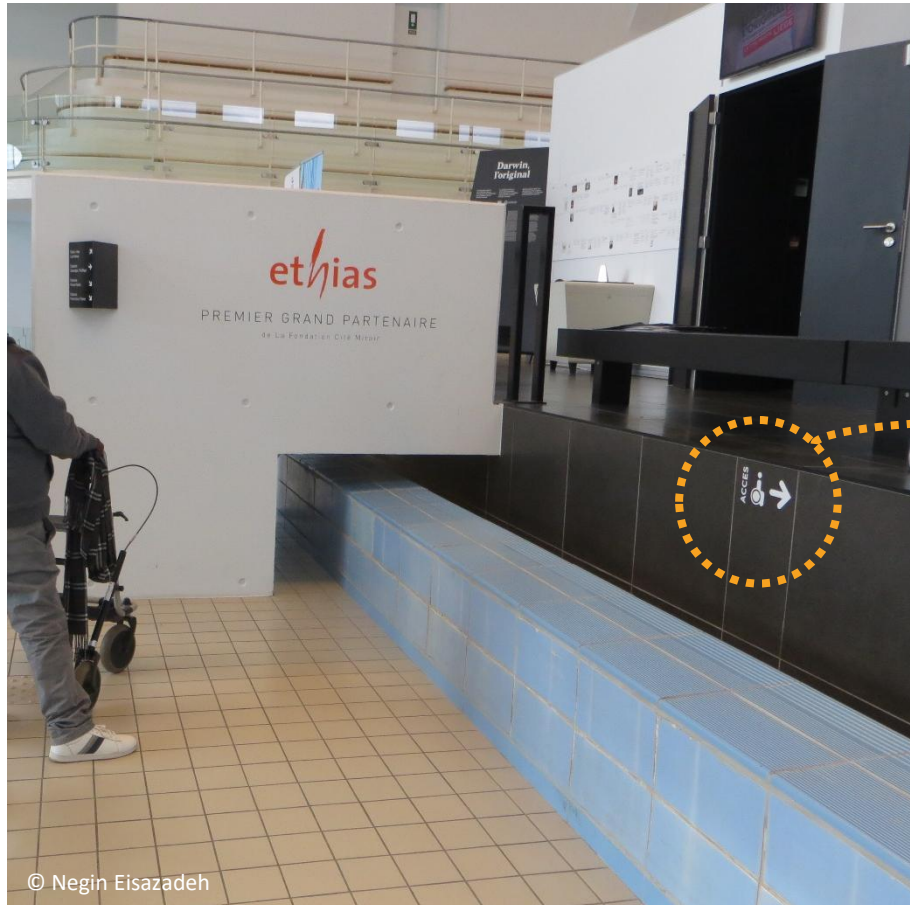
affordances als relaties tussen aspecten van een sociomateriële omgeving en de beschikbare vermogens binnen een vorm van leven (2014)

→ betrokkenheid bij een affordance: “het uitoefenen van **een vermogen** in een **specifieke context**” (Rietveld & Kiverstein, 2014: 326)

van inzichten naar praktijk

Affordances: toegankelijkheidssignalisatie (PBM -signalisatie)

Samuel |

© Negin Eisazadeh

Clara:

toegankelijkheidssignalisatie op zich apart te behandelen. Ze geeft de voorkeur om deze enkel te gebruiken wanneer nodig, bijvoorbeeld wanneer de ruimte het pad niet voldoende duidelijk aangeeft.

“Het is niet vanzelfsprekend. Het is alsof je iemand bij je thuis ontvangt en hem begroet met een zachte stem, fluisterend welkom.” (Samuel)

Clara |

© Anaïs Vénicx

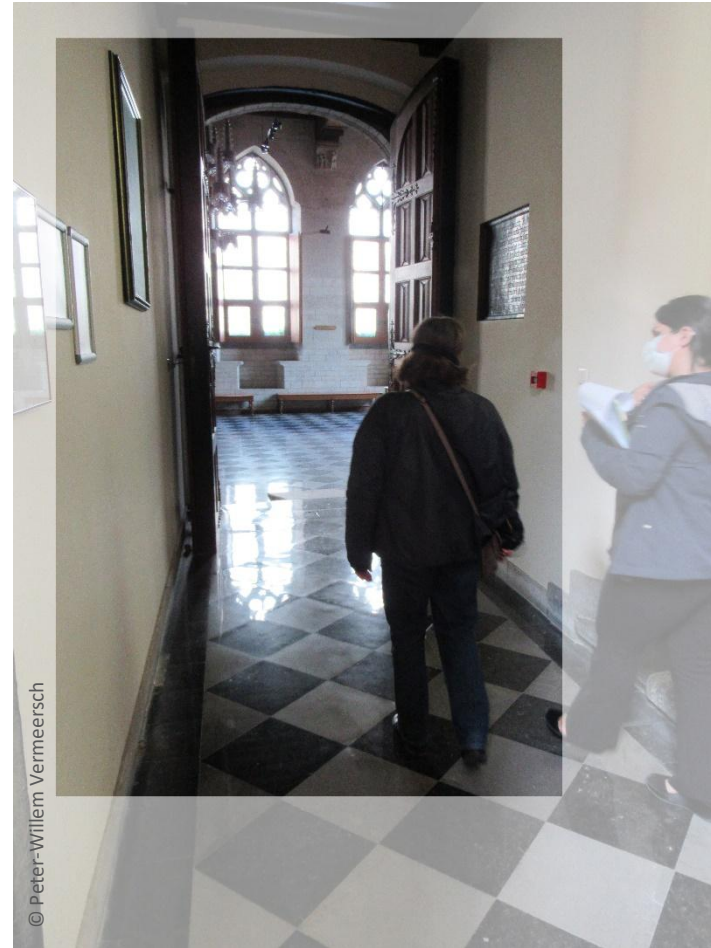
van inzichten naar praktijk

Affordances: ramen

Martin: zelf-orientatie

Sara: wayfinding

Kobe: lip lezen

van inzichten naar praktijk

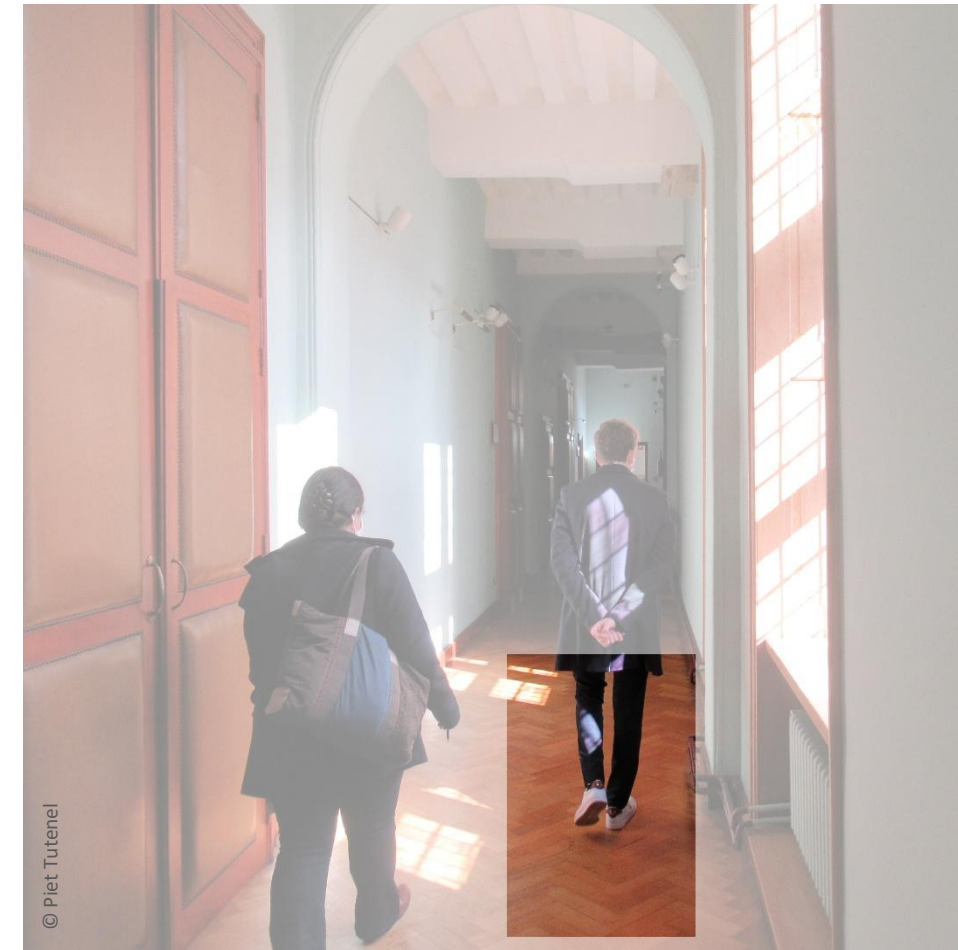
Affordances: de rol van de historische context

“Het geluid [hier] is goed. Ik (lacht) hou gewoon altijd van het kraken van de vloer in een oud gebouw.”. (Kobe)

Martin |

Kobe |

van inzichten naar praktijk

toegankelijkheidsgradiënt

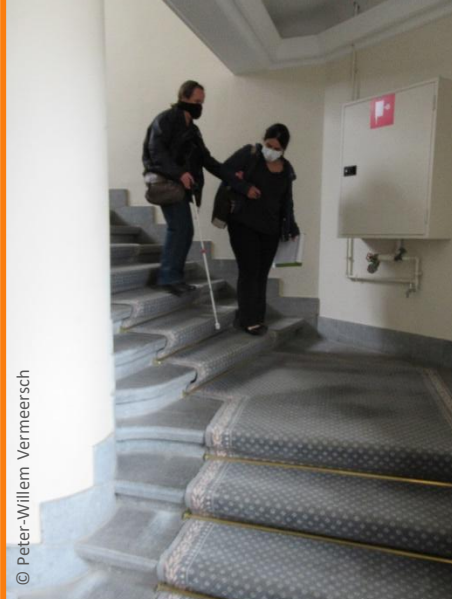
GRADIENT VAN OBSTAKELS

onmogelijk

© Peter-Willem Vermeersch

Met hulp

© Peter-Willem Vermeersch

Met teactieken

© Peter-Willem Vermeersch

onafhankelijk

© Peter-Willem Vermeersch

KWALITEITEN

© Negin Eisazadeh

based on: Vermeersch & Heylighen (2015). Mobilizing disability experience to inform architectural practice: Lessons learned from a field study. *Journal of Research Practice*, 11(2).

van inzichten naar praktijk

Grafisch rapport | Tekstverslag

+

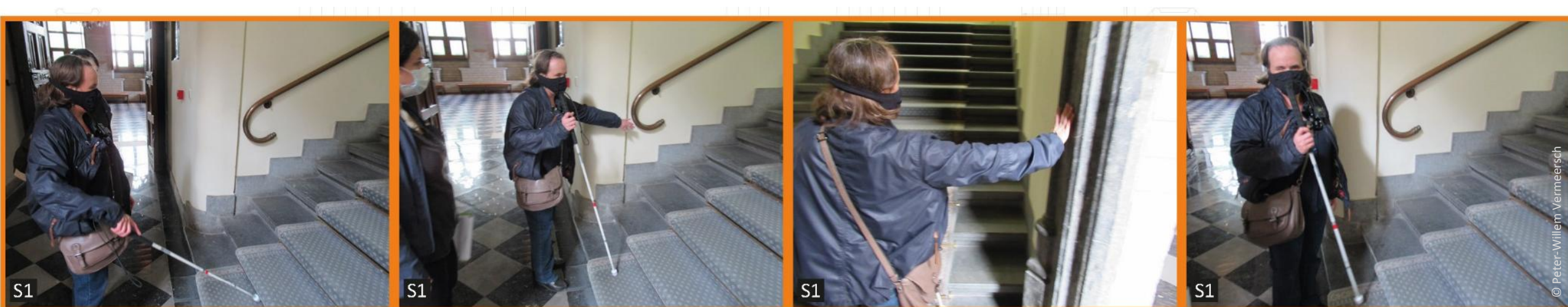
Affordances

+

- Obstacles**
- impossible
 - with help
 - with tactics
 - independent
- **Qualities**

van inzichten naar praktijk

- **affordances + toegankelijkheidsgradiënt:** Sara's ervaring met een leuning

van inzichten naar praktijk | grafisch rapport

explaining how familiar she is with the building:
 "A little bit. I know there are steps in... there and in the middle, you have steps. And on the other side also."
 "Because we went [here] when I married."
 "It's an old building... years ago, I visited but I forgot... I know, there was an elevator in it and it was a small one."

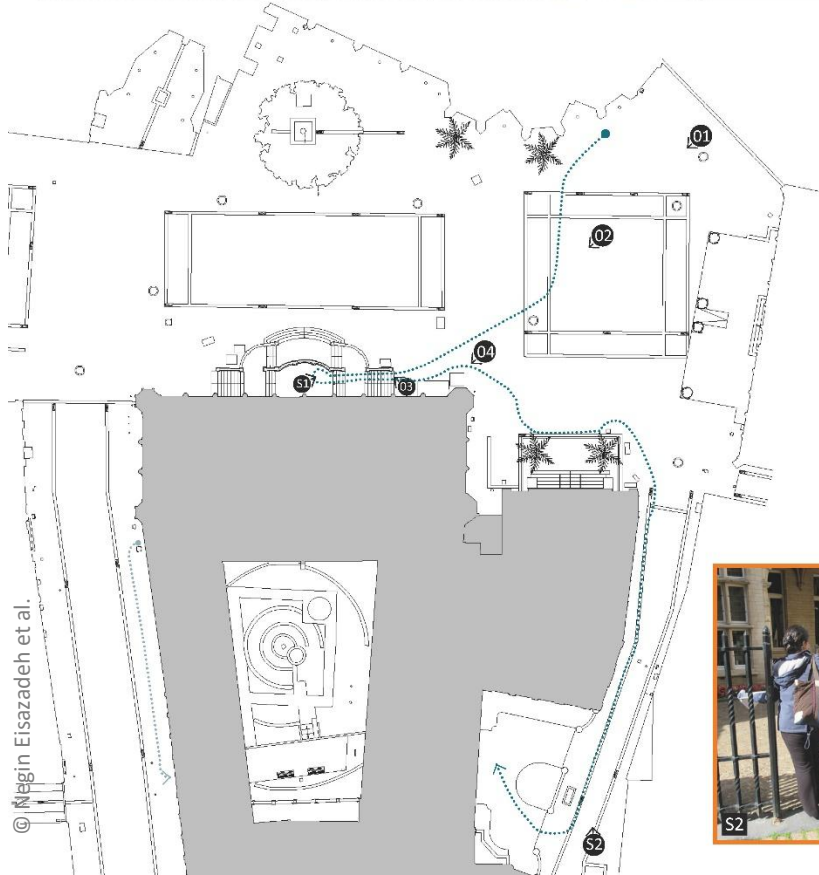

STADHUIS LEUVEN Analysis Visit 2 | User/expert with Vision Impairment Site Plan

when asked, she is able to find her way to the main stairs, explaining:
 "But I know it... maybe I think it's easier that they put guidelines in the... stones here."
 further elaborating: "I don't like this thing, the handrail. When it rains, it's wet. It's very cold."
 "It's not a good one."

"The other stairs [are] here. I forgot that it was so high." while acknowledging that it's not comfortable for her: "But I think it's history, huh? (laughs)"

"I didn't know that here was a stair!!"

on the Grote Markt:
 "That's difficult for blind people because there are no guidelines.
 And it's difficult because buses may pass through, [and] bikers.
 And there are a lot of tables and chairs."
 further elaborating that she passes through here alot: "but not alone... I don't like this place to walk alone."

"Here you have a guideline in this street."

Legend

- space
- floor
- element
- path
- start of path
- disruption (in path)
- Obstacles
 - impossible
 - with help
 - with tactics
 - independent

Qualities

van inzichten naar praktijk | grafisch rapport

ruimte	de algemene kwaliteit van de ruimte zoals ervaren door de gebruiker/expert, aangegeven als kwaliteit of obstakel in de bijbehorende kleur
vloer	de vloer zoals ervaren door de gebruiker/expert, aangeduid als kwaliteit of obstakel in de bijbehorende kleur
elementen	diverse elementen zoals ramen, deuren en hellingen zoals ervaren door de gebruiker/expert, aangeduid als kwaliteit of obstakel in de bijbehorende kleur
pad	aanduiding van het gevolgde pad tijdens het bezoek
begin van het pad	aanduiding van het begin van het pad voor elk niveau
verstoring	aanduiding van verstoringen in het pad zoals ervaren door de gebruiker/expert, weergegeven in de bijbehorende kleur (bijv. onmogelijk om verder te gaan, hulp vereist)
obstakels	belemmerende aspecten van de omgeving zoals ervaren door de gebruiker/expert, onderverdeeld in vier categorieën
kwaliteiten	faciliterende aspecten van de omgeving zoals ervaren door de gebruiker/expert

Legend

- space
- floor
- element
- path
- start of path
- disruption
(in path)

Obstacles

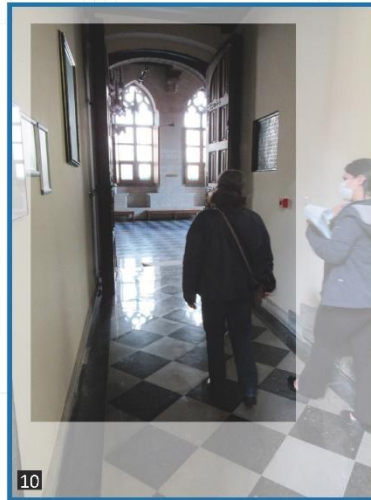
- impossible
- with help
- with tactics
- independent

Qualities

van inzichten naar praktijk | grafisch rapport

08 guided by/towards **light**

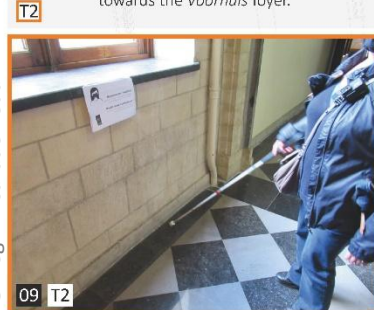
10 guided by/towards **light & side wall**

11 "It's only one? Oh no, more than one... I take this [ramp]..."
"It was easy!! I didn't take the steps! ...It was **my cane** that said there was a step. But I don't know how much steps there were."

once at the end of the corridor, she is confronted by the wall and not guided towards any specific direction:

"Left or Right?"

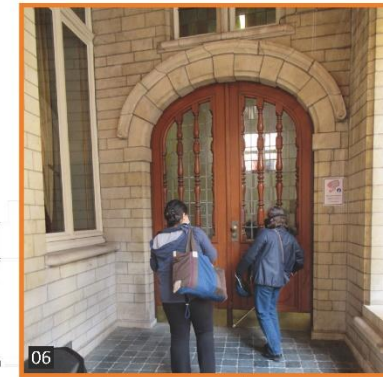
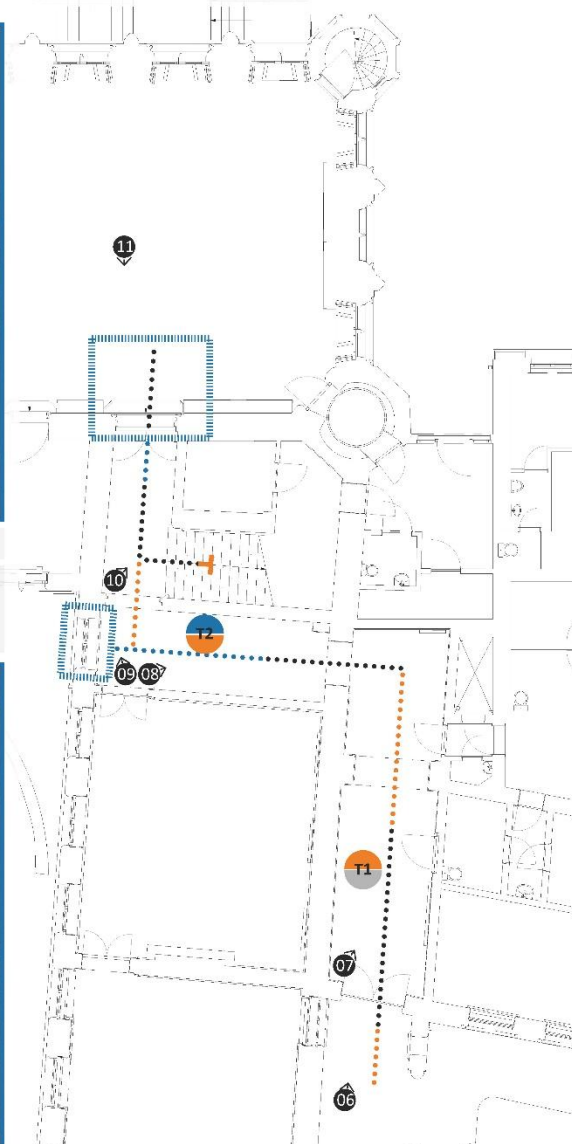
in response, she is asked to go to the right, towards the Voorhuis foyer.

09 T2

11

06 guided towards the entrance door

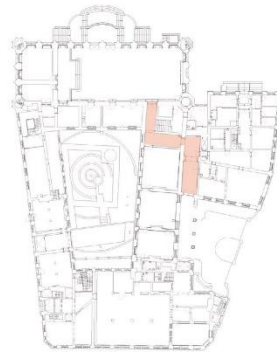
07 T1

once she enters the building and is asked to explore the space:

T1 "I don't like to navigate in this **dark**...in this dark building...[it's] difficult."

STADHUIS LEUVEN Analysis
Visit 2 | User/expert with Vision Impairment

Ground Level Plan

Legend

- space
- floor
- element
- path
- start of path
- disruption (in path)

Obstacles

- impossible
- with help
- with tactics
- independent

Qualities

level 00 | page 09

van inzichten naar praktijk | tekstverslag

■ tabel van affordances

gebruiker/expert	architecturale element(en)	kenmerk(en)		wat de omgeving toelaat	hoe?
Martin	ramen	(visueel) verbinding met buiten	Laat toe	zelf-orientatie	<i>het bieden van een anker (referentiepunt)</i>
Sara	ramen	natuurlijke verlichting	Laat toe	wayfinding	<i>geleid worden door/naar licht</i>
Kobe	ramen	(natuurlijke) verlichting	Laat toe	het kunnen zien van de mond om te liplezen	<i>het bieden van voldoende licht</i>
Ben	vloer	hoogteverschil	Laat toe	(gelijkwaardige) toegang tot niveaus	<i>het bieden van geschikte en gelijkwaardige circulatieoplossingen (bijv. hellingen en liften)</i>

van inzichten naar praktijk | tekstverslag

■ Glossarium van inzichten

- Akoestiek
- Het vermijden van drukke ruimtes (door de spreiding van mensen/functies)
- Continuïteit van de wand
- Details in de ruimte
- Deurbreedte
- Vloer
- Richtlijnen
- Lagen en densiteit van (zintuiglijke) informatie in de ruimte
- Lagere bereikzone
- (natuurlijke) verlichting
- Andere mensen
- Ruimtelijke identiteit
- Ruimtelijke logica en/of voorspelbaarheid
- Trappen en leuning
- Verhaal/informatie van de ruimte
- Drempels en drempelruimtes
- Ramen

Stadhuis van Leuven | opvolgessies

■ langetermijnsamenwerking in meerdere fasen

- feedback geven op ontwerpwijzigingen (schets-, voorontwerp- en definitief ontwerp)
- gebruik van visuo-haptische gelaagde maquettes en ontwerpplannen voor overleg met gebruikers/experten

Stadhuis van Leuven | van inzichten naar praktijk

■ Participatief proces in erfgoedconservering

- het betrekken van gebruikers/experten in een dynamische samenwerking met architecten en stadsvertegenwoordigers
- het overbruggen van de kloof tussen theorie en praktijk

■ Methodologische bijdragen

- het gebruik van affordances en de toegankelijkheidsgradiënt om ervaringen van gebruikers/experten te vertalen
- het grafisch rapport, het glossarium van inzichten en de tabel van affordances als instrumenten om kennis te structureren en te visualiseren

■ Impact op het ontwerp proces

- van ervaringen met beperkingen naar tastbare en toepasbare kennis die het ontwerpproces informeert
- het versterken van het inzicht van architecten in ruimtelijke affordances via “het trainen van de aandacht”
- het faciliteren van discussies die een inclusiever ontwerpproces vormgeven

Belangrijkste conclusies

- **ervaringen met beperkingen als een troef in plaats van een beperking**
 - het verbreden van ons begrip van erfgoed en de bijbehorende waarden via diverse manieren van het ervaren en kennen van erfgoedarchitecten
 - informeren over hoe diverse lichamen en geesten historische ruimtes ervaren
 - **zorgen voor zowel mensen *als* erfgoedplaatsenplaces**
 - het onderhouden en vormgeven van de voortdurende relatie tussen mensen en (erfgoed) plaatsen
 - het versterken van de band tussen erfgoed en de bredere samenleving
- **het creëren van meer inclusieve en sociaal duurzame historische omgevingen**

Referenties

- Chemero, A. (2003). An outline of a theory of affordances. *Ecological Psychology* 15(2), 181–195. https://doi.org/10.1207/S15326969ECO1502_5
- Eisazadeh, N., Heylighen, A., & Houbart, C. (2019). Learning from Disabled People about Qualities and Obstacles in Historic Cities; The Case of Liège. *6th Unesco UNITWIN Conference 2019: Value of Heritage for Tourism, Leuven 8-12 April 2019*, 55–65.
- Eisazadeh, N., Heylighen, A., & Houbart, C. (2021). Cité Miroir: Reflections on the Experience of Disabled Persons. *Inheritable Resilience: Sharing Values of Global Modernities - 16th International Docomomo Conference Tokyo Japan 2020+1 Proceedings*, 4, 1342–1347.
- Eisazadeh, N., Heylighen, A., & Houbart, C. (2023). The Potential of Disability Experience for Heritage: Lessons Learned Through Collaboration with User/Experts. *Protection of Cultural Heritage* 18. 61–82. <https://doi.org/10.35784/odk.2964>
- Eisazadeh, N., Vermeersch, P.-W., Heylighen, A., & Houbart, C. (2025). Informing Heritage Conservation Through Diverse Experiences: The Case of the Leuven Town Hall. *Urban Planning* 10, 1–22. <https://doi.org/10.17645/up.9168>
- Foster, L. (1997). *Access to the Historic Environment: Meeting the Needs of Disabled People*. Shaftesbury: Donhead.
- Gibson, J. J. (2015). *The ecological approach to visual perception: Classic edition*. Psychology Press.
- Hamraie, A. (2016). Universal Design and the problem of “post-disability” ideology. *Design and Culture* 8(3), 285–309. <https://doi.org/10.1080/17547075.2016.1218714>
- Rietveld, E., & Kiverstein, J. (2014). A rich landscape of affordances. *Ecological Psychology* 26(4), 325–352. <https://doi.org/10.1080/10407413.2014.958035>
- Tronto, J. C. (1998). An Ethic of Care. *Generations (San Francisco, Calif.)* 22(3), 15–20.
- Vermeersch, P.-W., & Heylighen, A. (2015). Mobilizing disability experience to inform architectural practice: Lessons learned from a field study. *Journal of Research Practice* 11(2).

CONTACT

Negin EISAZADEH

Postdoctoraal onderzoeker

negin.eisazadeh@kuleuven.be

KU Leuven, Department of Architecture, Research[x]Design

<https://rxd.architectuur.kuleuven.be/>

KU LEUVEN

